
80 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή

ΦΑΚΕΛΟΣ

Ογδόντα χρόνια συμπληρώνονται φέτος από τον Αύγουστο του 1922, τη μεγάλη συμφορά του γένους, τη Μικρασιατική Καταστροφή, που πολλοί τη χαρακτηρίζουν ως τη μεγαλύτερη συμφορά, ακόμη και από την Αλωση της Κωνσταντινούπολης.

Το τραγικό τέλος του αγώνα 1919-1922 είναι συγκλονιστικό, αφού για πρώτη φορά μετά από χιλιετίες η Μικρά Ασία παύει να κατοικείται από συγκροτημένους ελληνικούς πληθυσμούς.

Λιγότερο από τρία χρόνια κράτησε το χαμογελο στα χείλη των Ελλήνων της Σμύρνης και της ευρύτερης περιοχής. Η απελευθέρωση της Ιωνίας και της πρωτεύουσάς της, της Σμύρνης (2/5/1919), ήταν νωπή ακόμη στη μνήμη των Ελλήνων που για αιώνες περίμεναν τη στιγμή αυτή.

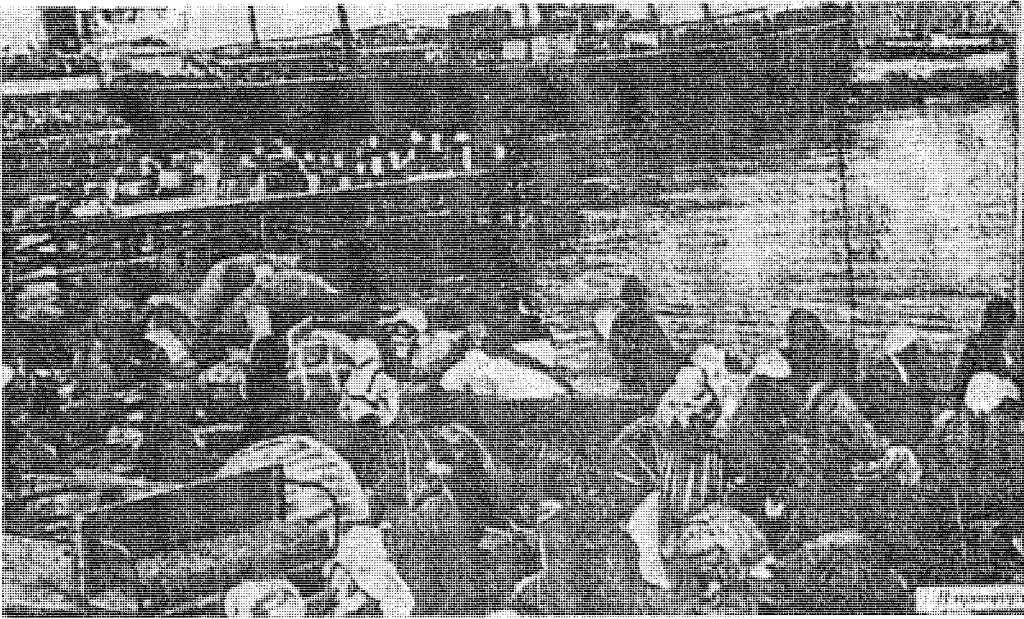
Οι πανηγυρισμοί και οι εκδηλώσεις χαράς δεν είχαν ακόμη κοπάσει όταν γύρισε η σελίδα της ιστορίας και οι καλές μέρες μετατράπηκαν σε αποφράδες.

Με τη Συνθήκη των Σεβρών, που υπεγράφη από τον Βενιζέλο στις 10 Αυγούστου του 1920, δικαιώθηκαν οι

προσδοκίες του ελληνισμού. Ανατολική Θράκη, Ίμβρος-Τένεδος και Δωδεκάνησα (εκτός από τη Ρόδο) εκχωρούνται στην Ελλάδα.

Η Κοινωνία των Εθνών αναθέτει στην Ελλάδα τη διοίκηση της Σμύρνης για μια πενταετία και δίνει το δικαίωμα στους Έλληνες της Σμύρνης να αποφασίσουν, μετά την πενταετία αυτή, αν επιθυμούν να ενωθούν με την Ελλάδα.

Οι εθνικιστές Τούρκοι, με επικεφαλής τον μετέπειτα ιδρυτή της Τουρκικής Δημοκρατίας και πρώτο πρόεδρο της Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, απορρίπτουν τις πρόνοιες της Συνθήκης των Σεβρών και αρχίζουν τον αποκαλούμενο από αυτούς απελευθερωτικό αγώνα για την ανεξαρτησία. Γνωστά τα δεινοπαθήματα του ελληνικού στρατού στον Σαγγάριο και την αλμυρά έρημο. Η μια ήττα διαδέχεται την άλλη. Ο ελληνικός στρατός είχε κουραστεί από τις προελάσεις στα βάθη της Μ. Ασίας που, εν πολλοίς, είχαν και πολιτικό χαρακτήρα. Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος ήθελε να υπεραικοντίσει τους θριάμβους του αντιπάλου του Βενιζέλου.

Διαφορετική θα ήταν η μοίρα της Ελλάδας-Κύπρου και της ευρύτερης περιοχής αν οι μικρασιατικές ακτές παρέμειναν ελληνικές και στη Μικρασία ζούσαν σήμερα 1 1/2 εκατομ. Έλληνες.

Στις 26/8/1922 αναχώρησε από τη Σμύρνη το ελληνικό στρατηγείο και οι Έλληνες δημόσιοι υπάλληλοι. Την ίδια μέρα, προς το απόγευμα, απέπλευσε και ο ελληνικός στόλος "Λήμνος", "Έλλη", "Νάξος".

Ο αρμοστής της Σμύρνης Στεργιάδης επιβιβάστηκε στο αγγλικό θωρηκτό "Σιδηρούς Δουξ" και εγατέλειψε τη Μ. Ασία μαζί με τις κατάρες των Ελλήνων να τον συνοδεύουν σ' όλη

του ζωή για την απρεπή, βάρβαρη, αδικαιολόγητη, υπεροπτική στάση του προς το ελληνικό στοιχείο της Σμύρνης και τη συμπάθειά του προς τους Τούρκους. Ουδέποτε τόλμησε να επιστρέψει στην Ελλάδα και να απολογηθεί. Πέθανε στη Γαλλία (Νίκαια 1950).

Προτού αναχωρήσει από τη Σμύρνη προέβη στην τελευταία επαίσχυντη ενέργεια. Με διαταγή του απαγορεύτηκε η επιβίβαση των Ελλήνων στα πλοία.

Ο άνθρωπος που τίμησε το ελληνικό όνομα κατά τη διάρκεια της καταστροφής ήταν ο Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος Καλαφάτης.

Ο ηρωικός αυτός ποιμενάρχης προσέφερε τα πάντα στο ποίμνιό του και παρέμεινε μαζί του, αν και στις 27/8/1922 ο Αρχιεπίσκοπος των Καθολικών τον πίεζε για να εγκαταλείψουν μαζί τη Σμύρνη.

Μετά τη θεία λειτουργία (27/8/1922) στην Αγία Φωτεινή, ο Χρυσόστομος πορεύτηκε προς το μητροπολιτικό μέγαρο, ενώ το απόγευμα της ίδιας ημέρας κατέφθασε ένας Τούρκος υπαστυνόμος με έξι στρατιώτες οι οποίοι τον οδήγησαν ενώπιον του φρούραρχου Σαλή Ζεκί. Με αυστηρό ύφος ο Ζεκί καλεί τον Χρυσόστομο να καθησυχάσει τους χριστιανούς και να τους συστήσει να παραδώσουν τον οπλισμό τους.

Στις 8 το βράδυ επανέρχεται ο ίδιος υπαστυνόμος και τη φορά αυτή ο Μητροπολίτης προσάγεται ενώπιον του Τούρκου Διοικητή της 1ης Στρατιάς, του σφαγέα της Σμύρνης, του περιβόητου Νουρετίν Πασά.

Ο στρατηγός αυτός του είπε: "Δεν θα σε κρίνω εγώ, αλλά ο λαός". Έτσι και έγινε. Ο αιμοβόρος Νουρετίν παρέδωσε τον Δεσπότη στον όχλο, ο οποίος και τον λίντσαρε.

Συγκεκριμένες είναι οι πληροφορίες για τις τελευταίες ώρες του Χρυσόστομου. Γάλλος ναύτης που παρακολούθησε από απόσταση τη διαπό-

Ο Σμύρνης Χρυσόστομος

μπευση του Μητροπολίτη, αφηγείται ότι ο όχλος επιβίβασε τον Δεσπότη σε γαϊδούρι και τον περιέφερε στους δρόμους της Σμύρνης ενώ ο κόσμος τον ύβριζε. Άλλοι του ξερίζωναν τις τρίχες της γενειάδας του, κάποια "πρωτοπαλλήκαρα" του έκοψαν τα αυτιά και του έβγαλαν τα μάτια. Τον κατατεμάχισαν στην πλατεία Τικκιλίκι. Υπάρχουν ισχυρισμοί ότι ο καταμαχισμός έγινε στην περιοχή Ικί Τσεσιμέ και όχι στο Τικκιλίκι, αν και οι δύο περιοχές δεν απέχουν και πολύ.

Μια τρίτη μαρτυρία κάνει λόγο για λαϊκό δικαστήριο, στην οδό Beyler. Ένα καφενείο αποτέλεσε την έδρα του δικαστηρίου με πρόεδρο τον Εμίν Ζαντέ, πάρεδρο τον ανθυπολοχαγό Ομέρ Γζεβτέτ και ένα πολίτη ως

ΣΜΥΡΝΗ: Η Μητρόπολη του Μικρασιατικού Ελληνισμού

μέλος. Εισαγγελέας ορίστηκε κάποιος Μαζχιάρ. Η δίκη διήρκεσε 5 λεπτά και η ποινή: Θάνατος. Ως τόπος εκτέλεσης ορίστηκε το Τιρκιλίκι αλλά ο εξαγριωμένος όχλος τον απήγαγε και τον κατακρεούργησε.

Για τον Σμύρνης Χρυσόστομο, ο Κ. Πολίτης γράφει: "Πέθανε σαν αληθινός μάρτυρας". Ο Σμυρναίος δημοσιογράφος Σ. Κουκουτσάκης: "Ο μαρτυρικός θάνατος του Χρυσοστόμου θα αποτελεί το Μέγα Δίδαγμα εις τους αιώνες των αιώνων, δίδαγμα στο οποίο με ευλάβεια θα προσηλώνονται οι Έλληνες και από το οποίο θα αντλούν με υπερηφάνειαν το

νάμα της ψυχικής τροφοδοσίας που θα τους ανυψώνει ως Έθνος και θα τους στερεώνει εις την θρησκείαν."

Ο Νουρετίν Πασάς και οι Τσέτες εξαφάνισαν από τη Σμύρνη όχι μόνο τους Έλληνες αλλά και τους Αρμενίους. Για 3 μερόνυχτα δεν έμεινε τίποτε όρθιο, αρκεί να ήταν ελληνικό ή αρμενικό. Ξένοι ανταποκριτές περιέγραφαν με τα πιο μελανά χρώματα τις κτηνωδίες, τους βιασμούς, τις σφαγές.

Στις 31 Αυγούστου η Σμύρνη παραδίδεται στις φλόγες. Η φωτιά ξεκίνησε από την αρμενική συνοικία και αποτέ-

φρωσε μια έκταση 4 εκατ. τετραγωνικών μέτρων. Κάηκαν 43.000 σπίτια Ελλήνων, 10.000 Αρμενίων, 2.000 ξένων. Επίσης 5000 καταστήματα, 117 σχολεία, το αρχαιολογικό μουσείο της Ευαγγελικής Σχολής...

Τα ανθρώπινα θύματα ξεπερνούν τις 50.000. Χιλιάδες Ελληνίδες βιάστηκαν, από τους 459 ιερείς των ενοριών της Σμύρνης βρήκαν οικτρο θάνατο 347.

Ο Τσώρτσιλ στ' απομνημονευματά του γράφει: "Ο Κεμάλ εόρτασε το θρίαμβό του με τη μεταβολή της Σμύρνης σε τέφρα και με την τεράστια σφαγή του εκεί χριστιανικού πληθυσμού."

Ο Σολομωνίδης στο βιβλίο του "Ύμνος και θρήνος της Σμύρνης" (Αθήνα 1956) αναφέρεται στα βασανιστήρια στα οποία υποβλήθηκαν ιεράρχες μας όπως ο Μοσχονησίων Αμβρόσιος τον οποίον πετάλωσαν, ο Κυδωνίων Γρηγόριος τον οποίον έθαψαν ζωντανό, ο ιερέας της Αγίας Μαρίας τον οποίο περιελουσαν με ζεματιστό λάδι...

Τριάντα δυο πολεμικά πλοία ξένων κρατών ήταν αγκυροβολημένα στα ανοικτά του λιμανιού. Οι Έλληνες σε μια προσπάθεια να σωθούν κολυμπούσαν μέχρι εκεί. οι ναύτες όμως, με ρόπαλα και κοντάρια τους κτυπού-

σαν στα δάκτυλα για να τους παρεμποδίσουν να βγουν στα πλοία. Οι ναύτες δεν ήταν Τούρκοι. Ήταν χριστιανοί και Ευρωπαίοι(!!!)

Η καταστροφή της Σμύρνης σήμανε και την τουρκοποίηση της Μικράς Ασίας. Ενάμισυ εκατομ. Έλληνες βρέθηκαν ρακένδυτοι στην Ελλάδα των 5 τότε εκατομμυρίων πληθυσμού. Οι πρόσφυγες συνέβαλαν τα μέγιστα στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου (Ωνάσης-Μποδοσάκης...). Πρόοδος σημειώθηκε στον πνευματικό και πολιτιστικό τομέα (Σεφέρης, Βενεζής...).

Πολλοί θα περίμεναν ν' ακούσουν ότι τους πρόσφυγες τους αγκάλιασαν οι αδελφοί στην ελεύθερη Ελλάδα. Δυστυχώς. Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος έγραφε: "Γι' αυτούς δεν υπήρξε αιγιλή συμπάθεια, δεν υπήρξε απάθεια, υπήρξε σαφής αντιπάθεια". Μίσος και περιφρόνηση, θα συμπληρώναμε εμείς από πληροφορίες μας από συγγενικά μας πρόσωπα που έζησαν τις τραγικές εκείνες μέρες.

Η Σμύρνη και η Μικρασία έθαψαν το όνειρο της μεγάλης υπερπόντιας Ελλάδας.